

MACIEJ GUDŁ

**KOŚCIOŁY PARAFJI
CHODOROWSKO-SUCHOWOLSKIEJ**

ZARYS MONOGRAFICZNY

**Wieś Pokosna, poczta Suchowola
pow. sokólskiego. — Nakładem autora.
DRUK. OLEŃSKIEGO i REŃKI w GRODNIE.
1929.**

SŁOWO WSTĘPNE.

Zwykle ludzie sobie opowiadają, jak to było dawniej, i słusznie, gdyż człowiek ma w sobie wrodzoną ciekawość i nieraz chciałby wiedzieć, kiedy powstała jego rodzinna wieś, czy osada, dlaczego ma taką a nie inną nazwę lub jaka była tej miejscowości przeszłość.

Czasem w tych opowiadaniach jest i coś prawdziwego z przeszłości. Ale ponieważ takie ustne podanie, przekazywane przez kilka pokoleń, czasem w ciągu kilku wieków, ulega zmianom, więc trudno jest odróżnić, co w niem jest prawdą a co faiszem.

Większość ludzi sięga w przeszłość najdalej do tego czasu, który pamiętał i opowiadał dziadek, a czego dziadek nie pamiętał, to widocznie i nie istniało na świecie i już tylko „Duch Boży unosił się nad wodami”. Tymczasem, gdy się cofniemy wstecz o dwa, trzy wieki, to widzimy, że w tych miejscowościach, gdzie my żyjemy, żyli nasi pradiadowie, a nawet i tam, gdzie dzisiaj życie zamarło, przedtem płynęło wartkim prądem, czego mamy dowody na naszych polach, że kiedyś były one orane i uprawiane, ale już dawno tego nikt nie pamięta.

Stosunkowo często czytamy o przeszłości jakiegoś większego miasta, ale historii swojej wsi prawie że nikt nie wie; dotąd ta niwa leży odłogiem.

Celem niniejszej książeczki jest podać przedewszystkiem wiadomość o początku swego parafjalnego kościoła. Toć to prosty obowiązek, aby każdy parafjanin wiedział historję tej twierdzy duchowej, w której on i jego przodkowie się modlili i otwierali przed Bogiem swoje najskrytsze myśli.

To też dzięki łaskawej uprzejmości Czcigodnego Ks. Proboszcza Antoniego Gajlewicza w ułatwieniu mi zebrania możliwych źródeł, służę takowemi swoim miłym rodakom, skreślając historję kościołów parafji Chodorowsko-Suchowolskiej.

Maciej Gudel.

Kościół w Chodorowie.

O pierwotnym kościele w Chodorowie czytamy w inwentarzu, z wizyty kościołów odbytej w r. 1804 co następuje:

Wizyta Generalna Kościołów w parafji Chodorowsko-Suchowolskiej w dekanacie Knyszyńskim, Cyrkule Landratorstwa Dąbrowskiego, za rządu księdza Kaspra Polikowskiego od roku 1794 Beneficium tutejsze posiadającego.

Kościółów w parafji jest trzy:

Pierwszy kościół w Chodorówce wybudowany z drzewa kostkowego za czasów Króla Polskiego Zygmunta III przed rokiem 1617, według innych źródeł w roku 1591, przez Piotra Wiesiołowskiego, Marszałka Wielkiego Księstwa Litewskiego, w Dobrach Ekonomicznych Jego Królewskiej Mości, dawniej Ekonomji Grodzińskiej, Leśnictwie Nowodworskiem, z nadaniem sześciu (6) włók gruntu i wyznaczeniem opłaty pieniężnej—Meszny zwaney.

Następnie, około roku 1704, kosztem Jakóba Zdanowicza, Komornika parafjanina i innych parafjan Chodorowskich oraz księdza Dzieciółowskiego, ówczesnego proboszcza, wystawiono nowy kościół, pod tytułem ŚŚ. Apostołów Piotra i Pawła, mający długości łokci litewskich 52½, szerokości 25 i wysokości 14, w kształcie krzyżowym, sufit i podłoga

drewniana, okien było 12 w ołów oprawionych, dach pokryty gontami, pośrodku kościoła wyniosła kopuła z krzyżem żelaznym i sygnaturką.

Cały kościół okozuchowany.

Cmentarz grzebalny oparkaniony brukiem z kamieni, bez wapna.

Ołtarzy było pięć: Wielki z obrazem Najświętszej M. P. i cztery boczne—Ś. Michała, Św. Stanisława, Ś-tej Agaty i Św. Antoniego. Czy był konsekrowany—nie wiadomo. Zewnątrz kościoła, przy babińcu—2 kuny żelazne. Może nie każdemu czytelnikowi wiadomo, co to jest kuna? — Otóż kuna — było to dawne narzędzie kary; był to wrzeciądz żelazny wygięty i przytwierdzony do słupa lub ściany, najczęściej kościelnej, dla ujęcia człowieka za szyję. Karę kuny wymierzali plebani, właściciele wsi oraz gromady wiejskie za cudzołóstwo, rozpustę, kłótnie, niezachowanie świąt i t. p.

Ten drugi kościół w Chodorówce był parafjalnym aż do przeniesienia nabożeństwa do kościoła Suchowolskiego, a prawdopodobnie chylił się już do ruiny, ponieważ, z rozkazu rządu Pruskiego, kosztem plebana Kaspra Polikowskiego wszystkie uroczystości i nabożeństwa przeniesiono do kościoła Suchowolskiego w roku 1798.

Była to uroczystość dla parafjan nielada! Przenoszono, zapewne, niektóre ołtarze i wszystkie rekwiizyta niezbędne do nabożeństwa z wielką okazałością w ciągu trzech dni: 23, 24 i 25 marca, przy dwoistej kapeli — wojskowej i cywilnej, z udziałem 49 księży i 8 tysięcy ludności.

Od przeniesienia nabożeństwa do kościoła Suchowolskiego, kościół Chodorowski stał jeszcze do

1820 roku, ale tylko jako pogrzebowy, i proboszczowie mieszkali w ciągu lat około 60-ciu na plebanji w Chodorówce.

W roku 1820 ówczesny proboszcz ksiądz Polikowski zarządził stary kościół rozebrać i w r. 1822 wybudował kaplicę do dzisiaj istniejącą, którą przed kilkunastu laty ś. p. ks. Sacharko umiejętnie odnowił—z przywróceniem stylu w kształcie krzyża, jaki miał kościół dawniejszy w Chodorówce. Nawiasem dodać należy, szczególnie dla tych, którzy pamiętają stary kościół Suchowolski, że stary kościół w Chodorówce był większy niż Suchowolski dawniejszy.

Porządek nabożeństwa w kościele Chodorowskim.

W kościele Chodorowskim od przeniesienia nabożeństwa do Suchowoli publiczne nabożeństwo nie jest odprawiane, tylko raz do roku żałobne, w dzień Wszystkich Świętych i w dzień Zaduszny. Prywatnie Mszę św. można mieć co dzień i nabożeństwo żałobne zawsze być może, gdy kto żąda. W czasie dni Zadusznych nabożeństwo odprawia się w takim porządku:

Po skończonych świątecznych nieszporych w kościele parafjalnym Suchowolskim, w dzień Wszystkich Świętych, wstępuje Pleban na ambonę i ma kazanie, zachęcające lud zgromadzony z całej parafji swojej i innych do nabożeństwa i modłów za umarłych. Po skończeniu wychodzi z procesją do starego kościoła, podczas procesji pogrążeni w smutku ludzie idą osobno mężczyźni, osobno kobiety, śpiewając pieśni, na nieszpory żałobne — do Chodorówki;

w czasie śpiewania przybyłe duchowieństwo z różnych stron obu obrządków słucha spowiedzi.

Po skończonych nieszpórach wychodzi procesja, w czasie której poświęca się cmentarz. Po powrocie do kościoła wychodzi kaznodzieja i miewa stosowną do nabożeństwa żałobną naukę.

Po nauce śpiewa się: „Salve Regina” — „Anioł Pański” i lud wychodzi z kościoła.

W dzień Zaduszny o 3-ej godzinie z rana w Suchowoli dzwonią w wielki dzwon na Pacierze czyli Pobudkę, o 4-j zaś zaczynają dzwonić we wszystkie dzwony, trzy razy przestając przez pół godziny na Officium Defunctorum (modlitwy za umarłych). Po przedzwonieniu lud się zgromadza do kościoła Chodorowskiego, księża słuchają spowiedzi. Duchowieństwo greckiego obrządku śpiewa Egzekwje, Mszę śpiewaną i całe nabożeństwo w języku słowiańskim. Gdy się to nabożeństwo kończy, dzwonią na Egzekwje Łacińskie, w tym czasie przez cały kościół udziela się Komunii św. Następnie rozpoczyna się Suma, po skończeniu której jeden z zaproszonych księży miewa żałobne kazanie.

Potem wychodzi procesja, święci się cmentarz według Rytuału Rzymskiego, śpiewa się Kondukt, „Salve Regina”, „Anioł Pański” i koniec nabożeństwa.

Z zamieszczonego porządku nabożeństwa widzimy, że około roku 1804 w obrębie parafji Suchowolskiej byli Unici.

Budynki plebańskie w Chodorówce.

1) Dom dla księdza Komendarza na górze, przy kościele, słomą kryty, (rozebrany 1823 r.).

2) Szpital bardzo stary, był wybudowany za czasów księdza Daniszewskiego.

3) Organista nie miał własnego mieszkania, mieszkał od pożaru w szkółce, aż do przeniesienia do Suchowoli.

4) Lamus, szpichrz, 2 obory, 2 stodoły, karczma, szopa.

Wszystkie te budynki już dawno nie istnieją i śladu po nich niema.

5) Plebanja wybudowana w roku 1752 przez ś. p. księdza Daniszewskiego stoi do dzisiaj. Jest to bardzo ciekawy zabytek budownictwa XVIII wieku, pierwotnie była kryta gontami — obecnie słomą; konserwatorem tej jedynej pamiątki od lat kilku jest p. Pycz.

Poddani kościelni obowiązani byli pracować na folwarku plebańskim po 2 dni w tygodniu i 12 dni tłoki w roku. Za tę powinność dzierżawili i uprawiali po jednym morgu ziemi w każdym poletku.

Około roku 1820 było ich 7-miu:

- 1) Mateusz Baranowski,
- 2) Bartłomiej Kosiło,
- 3) Stanisław Hniedziejko,
- 4) Mikołaj Szuszo,
- 5) Andrzej Lewicki,
- 6) Jan Giermak (chałupnik),
- 7) Maciej Pawełko (pokątny).

Kościół w Połominie.

W opisie wizyty z roku 1804 powiedziano, że kościołów w parafji było trzy i istotnie tak było. Był już kościół Suchowolski, stał jeszcze kościół w Chodorówce i pozatem był filijalny kościół w Połominie.

O kościele Połomińskim krążą rozmaite wersje, jakby legendy: że był to najstarszy kościół w naszej okolicy, gdy jeszcze dzisiejszych kościołów wcale nie było, z drugiej strony znamienem jest, jak prędko zapomina lud prawdę historyczną przekazywaną ustnie; gdy się zapytałem kilku bliższych Połominian—jak dawno już tego kościoła niema—nie mogli nic zbliżonego do prawdy powiedzieć, a przecież dzisiejszego pokolenia pradiadowie w tym kościele się modlili i tam ich prochy spoczywają.

W 1727 roku Przywilejem Króla Augusta II powiększono majątek kościoła Chodorowskiego nadaniem 6-ciu włók gruntu w Dobrach królewskich — Połomin. Otóż proboszcz Chodorowski ks. Dzieciołowski, posiadając tam folwark, dla wygody okolicznej ludności i swojej intraty, wybudował w roku 1734 kościółek drewniany, słomą kryty, pod wezwaniem św. Szymona i Judy, mający długości łokci 25, szerokości 16; podłoga w prezbiterjum z cegły, a od prezbiterjum drewniana, okien osiem, ołtarzy pięć,—Wielki pód tytułem ŚŚ. Apostołów Szymona i Judy, na cmentarzu dzwonnica i w niej 2 dzwony.

Kościół otoczony wałem kamiennym, przy którym był cmentarz grzebalny.

Przy kościele była stara izba, szopka i stajenka opuszczona, bez dachu; w jednym domku mieszkał dziad szpitalny.

Porządek nabożeństwa w kościele Połomińskim.

W niedziele i święta ksiądz zjeżdża na Mszę świętą, przed którą śpiewają Różaniec, Litanję i pieśni; potem dzwonią na Aspersję, po niej Msza czytana, w czasie której lud śpiewa, gdy odsłaniają obraz: „Najśłodszy Jezu dla Imienia Twego”, na Offertorium: „U drzwi Twoich”, podczas elewacji: „Święty Boże”, po Komunji: „Bóg nasz ucieczką”.

Po skończeniu nauka lub kazanie, „Anioł Pański” i koniec.

Po dniach Zaduszných zjeżdżają księża i odprawiają egzekwje, Mszę i kazania. Odpustów niema—dawniej były na Szymona i Judy i Matkę Boską Szkaplerną, w te dni i dziś odprawia się uroczyste nabożeństwo.

Taki był stan kościoła Połomińskiego (nazywanego też Nowinka) w roku 1804-m.

Kiedy był rozebrany, nie wiadomo; w wykazie sprzętów kościelnych kościoła Suchowolskiego z roku 1820 jest wzmianka, że niektóre sprzęty pochodzą z kościoła Połomińskiego — prawdopodobnem więc jest, że przed tym rokiem był już rozebrany.

Kościół Suchowolski.

Kościół w Suchowoli w roku 1791 z drzewa sosnowego, kostkowego wybudowany, gontami pokryty przez Rząd Ekonomiczny J. K-kiej Mości Dóbr Stołowych Ekonomji Grodzieńskiej, za czasów Rzeczypospolitej Polskiej, ma długości łokci litewskich 50, szerok. 22 i wysokości 12 — pod wezwaniem ŚŚ. Apostołów Piotra i Pawła. Podłoga z cegły kwadratowej; ołtarzy cztery, Wielki z obrazem N.M. P., Św. Antoniego po prawej i Św. Stanisława po lewej stronie i czwarty Św. Michała Archanioła; okien 20.

Odpustów szczególnych żadnych niema, oprócz Czterdziesto-godzinnego nabożeństwa, wprowadzonego na ŚŚ. Piotra i Pawła w 1821 r. z powszechnego nakazu wszystkim kościołom Metropolity Sierzeńcewicz.

Dawniej w Chodorówce były odpusty: w dzień Matki Boskiej Gromnicznej, Św. Stanisława, ŚŚ. Ap. Piotra i Pawła i św. Michała; w te dni odbywały się i jarmarki, później, po przeniesieniu nabożeństwa do Suchowoli, przeniosły się i jarmarki—a odpusty przestały istnieć.

Z powyższego widzimy, że kościół w Suchowoli był wybudowany za czasów Rządu Polskiego, ale Rząd Polski nie zdążył go wyposażać we wszystkie potrzeby; nie było plebanji ani żadnego budynku kościelnego, nawet zagona ogrodu, a i kościół nie miał jeszcze wewnątrz żadnego urządzenia.

Na kraj spadały nieszczęścia jedno po drugim i, jak wiadomo, po przegranej wojnie 1794 r., nastąpił rozbiór Polski i zostaliśmy pod rządem Pruskim.

Rząd Pruski, bez względu na wszystko, nakazał przenieść nabożeństwo do Suchowoli i tam właśnie majątek kościelny, poniekąd, podzielił pomiędzy dwa kościoły, ponieważ w Chodorówce został ks. proboszcz, a w Suchowoli ks. wikary.

Po przeniesieniu nabożeństwa do Suchowoli przenieśli się i ubodzy szpitalni do Suchowoli, gdzie niejaka Kamińska, uboga wdowa, wstępując do szpitala, swój stary dom ofiarowała, w którym dłuższy czas mieszkano.

Prawdopodobnie z tego czasu pochodzi nie bardzo pochlebne dla parafji Suchowolskiej przysłowie:

Organista z Suchowoli
Sprzedał żonę, kupił soli.

Ma to rzekomo oznaczać, że organista nie miał środków utrzymania, a może to tylko bezpodstawny dowcip, gdyż w inwentarzu o uposażeniu organisty widzimy: że organista miał włókę gruntu piebańskiego pod Suchowolą i 70 zł. pensji; że organista, niejaki Strzałkowski, miał własne budynki na placach miejskich w Suchowoli. Nie miał więc, chyba, koniecznej potrzeby do zamiany żony na sól.

Nadmienić też należy, że nasza parafja z dawnych czasów należała do djecezji Wileńskiej; po rozbiórce zaś Polski rząd Pruski nie zgodził się na to, by jego poddani katolicy zależni byli od Biskupa Wileńskiego, który był pod zaborem rosyjskim. To też rząd pruski kazał założyć katedrę biskupią, może w porozumieniu z Papieżem, w Wigrach (osada w pow. Augustowskim) i pierwszym biskupem wigerskim został znakomity ówczesny kaznodzieja dr. teologii ks. Michał Karpowicz, on właśnie w 1798 r.

dokonał konsekracji, a może tylko benedykcji kościoła Suchowolskiego.

W inwentarzu nadmienia się, że obrazu cudownego kościół Suchowolski nie posiada, wśród ludu tutejszego trwa jednak dotąd piękna legenda, że obraz M. B. po przeniesieniu do kościoła Suchowolskiego kilkakrotnie wracał do kościoła Chodorowskiego. Obraz ten jest w wielkim ołtarzu w kościele Suchowolskim; w jakim czasie był sprowadzony do Chodorówki i kiedy był wymalowany, mógłby coś pewniejszego o tem powiedzieć—artysta malarz.

Pierwszy drewniany kościół Suchowolski stał około 90 lat, a że z biegiem czasu chylił się ku ruinie, przytem dla tak licznej parafji był i za mały, parafjanie ze swymi pasterzami postanowili wznieść nowy, murowany kościół, którego budowę starsi parafjanie dobrze pamiętają, gdyż nie brakło rozmaitych przeszkód tak ze strony rządu jak i z powodu powstałych zatargów wewnątrz parafji.

Gdy probóstwo w Suchowoli objął ś. p. ks. Władysław Kulesza, a tem samem i kierownictwo nad budową kościoła,—robota posuwała się w szybkim tempie i w roku 1885 wykończono okazały, w stylu odrodzenia, kościół. Tegoż roku na jesieni przeniesiono nabożeństwo do nowego kościoła, a stary natychmiast rozebrano, z którego następnie wybudowano dom kościelny (obecnie wikarjat i szpital).

Zaznaczyć należy, że pierwszą Mszę św. (wotywę) w tym kościele odprawił proboszcz i fundator kościoła ks. Kulesza—pierwszą zaś Sumę miał proboszcz Dąbrowski ks. Ławrynowicz,—ostatnią Mszę świętą w starym kościele odprawił ks. Dominik Jarosz.

W r. 1905, dnia 10 września ówczesny biskup Wileński, J. E. Edward Ropp dokonał konsekracji obecnego Suchowolskiego kościoła.

Jakkolwiek terazniejszy kościół częściowo był już odnawiany, to jednak w ostatnim czasie przyszedł do takiego stanu, że już nie podobna było odkładać powstrzymania dalszego niszczenia się kościoła; to też dzięki troskliwości i pracy obecnego ks. proboszcza Antoniego Gajlewicza i materialnej pomocy parafjan w roku 1927 i 28-m został gruntownie odnowiony zewnątrz i wewnątrz.

Obecnie kościół ma wygląd bardzo ładny, szczególnie freski i filary, imitujące marmur, przedstawiają efektowny widok.

Suchowola.

Mając już pewne choć treściwe wiadomości o kościołach parafji Chodorowsko-Suchowolskiej, ciekawi też jesteśmy coś wiedzieć o początku miasta Suchowoli, ale na razie nie posiadamy dokładnych źródeł historycznych.

„Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego”, wydany przez Br. Chlebowskiego i Wł. Walewskiego (t. XI, r. 1890, str. 542) o Suchowoli podaje takie wiadomości: Suchowola miasteczko na lewym wybrzeżu rzeki Olszanki (dopływ Brzozówki), powiat sokólski, w 2 okr. pol., o 35 w. od Sokółki a 49 w. od Grodna, przy byłym trakcie handlowym z Grod-

na do Goniądza, 573 st. n.p.m. wzniesione. Ma 434 domów (6 murowanych), 2292 mieszkańców (1104 mężczyzn i 1188 kobiet), katolików 1087, żydów 1184, mahometan 12 i prawosławnych 9; kościół parafji katolickiej, 2 domy modlitwy żydowskie, zarząd okr. policyjnego dla 5 gmin powiatu. Kościół parafjalny pod wezwaniem św. Piotra i Pawła, z drzewa fundowany przez Zygmunta Augusta, obecny z muru wzniesiony w 1865 r. ze składek parafjan, kosztem około 50.000 rs. Parafja katolicka dekanatu sokólskiego liczy 7125 dusz. Kaplica w Chodorówce, dawniej prócz tego filja w Karpowiczach. Za czasów pruskich i dawniej Suchowola była miastem ludnem i handlowem, po przyłączeniu zaś do Rosji w r. 1807 upadła.

Wydany po wskrzeszeniu Polski „Podręczny Słownik Geograficzny” przez Ed. Maliszewskiego i Bolesława Olszewicza (Warszawa, Trzaska, Evert i Michalski, t. II, str. 510) o Suchowoli zamieszcza taką notatkę: „Suchowola, m. pow. sokólski, wojew. białostockie, nad rzeką Olszanką, 37 km. od Sokółki. w r. 1921 mieszkańców 2.457”.

To samo podaje najnowsza „Ilustrowana Encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego” w tomie piątym na st. 259 z tą jedynie różnicą, że liczbę mieszkańców określa na 2.500 osób.

Obecnie parafja suchowolska według katalogu kościelnego z r. 1929 liczy 9.100 parafjan.

Ulice Suchowola i Olszanka a może i Osinnik istniały od czasu pierwszego kościoła w Chodorówce, co widzimy z metryk, ale były to wsie należące do klucza Dubasiewskiego i nie wchodziły w obręb miasta dlatego, że miasta, prawdopodobnie, jeszcze

nie było. Z innych źródeł widzimy, że Rząd Polski nadał pod zabudowanie place, ale w jakim czasie, nie wiadomo.

Synagoga wybudowana została podobno 1747 r. (jest to ciekawy zabytek budownictwa).

Nazwa „Suchowola” pochodzi od „Sucha” i „wola”, inaczej Suche miejsce, dla odróżnienia od miejsca mokrego, znajdującego się na zachodzie od Suchowoli.

Szkoła Parafjalna w Suchowoli zbudowana była za czasów byłego rządu pruskiego w 1802 r. Nauczycielem w 1820 r. był Andrzej Januszewski, uczeń trzeciej klasy gimnazjum białostockiego. Uczniów było 20-tu.

Imiona i nazwiska uczniów:

1. Wawrzyniec Kulesza, 2. Jan Gucki, 3. Wincenty Snarski, 4. Karol Miler, 5. Gotlib Bieniów, 6. Paweł Kowalewski, 7. Jan Krutul, 8. Antoni Jaroszewicz, 9. Jan Knour, 10. Jan Boguszewski, 11. Antoni Matyskiel, 12. Kazimierz Szkiładź, 13. Wincenty Kamiński, 14. Franciszek Zieniuk, 15. Jan Grabowiecki, 16. Wojciech Wysocki, 17. Andrzej Buczyński, 18. Maciej Karny, 19. Wincenty Zieniuk, 20. Paweł Narel.

**Wsie należące do parafji Suchowolskiej
w r. 1820.**

1 Suchowola, domów	149	30 Gajewo, domów	5
2 Sklepisko	2	31 Haładolina	12
3 Szczuki	11	32 Horodniana	41
4 Suchagóra	14	33 Jagłowo	36
5 Toblewo	2	34 Kopciówka	45
6 Dwór Trzyrzecze	35	Kraśne	16
i wieś	20	36 Kiersnówka	20
7 Wólka	41	37 Kizielany	19
8. Zgierszczyzna	6	38 Kizielewczyna	11
9 Łuchowo	6	39 Krzywa	9
10 Żakło	2	40 Leśniki	9
11 Zaścianek	5	41 Leszczany	10
12 Dwór Awuls	16	42 Laudańszczyzna	12
13 Brukowo	15	43 Morgi	10
14 Budzisko	2	44 Mitrowszczyzna	1
15 Czerwona	70	45 Nowe Stójło	8
16 Brzowy Ług	2	46 Okop	21
17 Ciemno	12	47 Olszanka	25
18 Stary Cieśnisk	13	48 Ostrówek	22
19 Nowy Cieśnisk	2	49 Ostrowie	2
20 Chmielniki	18	50 Oborożki	5
21 Chodorówka	51	51 Pokosna	60
22 Chlewiska	3	52 Piątek	14
23 Domurady	33	53 Pięciowłoki	14
24 Dryha	49	54 Poświętne	7
25 Dubasieńszczyzna	55	Podhorodniana	13
z dworem	11	56 Podostrówek	18
26 Dwugły	10	57 Kol. Połomińskie	6
27 Głębozczyzna	17	58 Rutkowszczyzna	14
28 Grymiaczki	17	59 Kol. Ratyn	14
29 Dwór Grodzisk ze wsią	22		

Powyższe nazwy wsi znane są i dzisiaj, z wyjątkiem: Sklepisko, Oborożki; natomiast w XVII i XVIII wieku spotykamy takie wsie, które dzisiaj nie istnieją, albo nazwy ich są zmienione, np: Buda Hornestowa, Budy, Kasprów Hrud, Buda Kupowata, Kisła, Góra Jelenia, Góra Karpowana, Ogrodniki Królewskie, Pohyle, Popowa Olsza, Pieńkowo, Węgielnica, Ponurka, były też jakieś Małe i Wielkie Leśniki, Morgi Kłopotowskie, Brukowe Stójło, te dwie ostatnie: dzisiejsze Morgi i Brukowo. Jakże to są dzisiaj wsie, przypuszczamy, że niektórzy czytelnicy coś wyjaśnią.

Proboszczowie parafji Chodorowsko-Suchowolskiej.

W Chodorówce:

- 1) ks. Jan Daniszewski był do roku 1787. D. T.
- 2) ks. Wojciech Godlewski od 1787 do 1794.
- 3) ks. Kasper Polikowski od 1794 do 1822.
- 4) ks. Tomasz Wojno.
- 5) ks. Antoni Okulski.

W Suchowoli:

- 6) ks. Władysław Klukowski.
- 7) ks. Szumowski. M. T.
- 8) ks. Żukiewicz.
- 9) ks. Władysław Kulesza.
- 10) ks. Adolf Bilmin.
- 11) ks. Zablocki.
- 12) ks. Sacharko.
- 13) ks. Antoni Gajlewicz (obecny proboszcz).

Są to ostatni proboszczowie, którzy kolejno następowali w ciągu 176 lat—ilu było przedtem, dokładnie niewiadomo.

Kościół parafij sąsiednich.

Dąbrowa. Kościół pod wezwaniem św. Stanisława b. m., fundacja Radziwiłła z r. 1460, pierwotnie drewniany, przez Hieronima Wołłowicza odnowiony, a przez króla Zygmunta III w r. 1595 odbudowany, nowy kościół został wymurowany w r. 1902, konsekrowany d. 4. IX. 1905 r. przez J. E. biskupa wileńskiego Edwarda Roppa. Dąbrowa obecnie jest siedzibą dekanatu tejże nazwy. Na stanowisku dziekana jest zasłużony kapłan ks. Józef Gaul. Do dekanatu dąrowskiego należy 6 parafij: Dąbrowa, Suchowola, Różanystok, Nowy-Dwór, Zalesie i Sidra oraz 2 filje: Chodorówka i Siderka.

Janów dekanatu sokólskiego. Kościół pod wezwaniem św. Jerzego, w r. 1623 fundowany przez Stanisława Rudomina, w r. 1725 przez ks. Teodora Sapieżynę przebudowany, obecny przez parafjan wymurowany w r. 1904 i konsekrowany przez J. E. bisk. Roppa d. 14. IX. 1905.

Korycin dekanatu knyszyńskiego. Kościół pod wezwaniem św. Krzyża, pierwotnie drewniany, w roku 1571 fundowany przez króla Zygmunta Augusta, wymurowany w r. 1904 przez parafjan i konsekrowany w r. 1906 przez bisk. Roppa.

Sidra. Kościół pod wezwaniem św. Trójcy wzniesiony przez Wojciecha-Marcina Gasztolda w r. 1536, a przez hr. Potockiego w r. 1782 przebudowany.

Różanystok. Kościół pod wezwaniem Nawiedzenia N. M. P., pierwotnie z drzewa wybudowany

w r. 1661 przez Feliksa Tyszkiewicza dla zakonu O.O. Dominikanów. Obecna przepiękna świątynię wymurowali O.O. Dominianie w latach 1759—1785. Kościół różanostocki w r. 1865 był zabrany przez prawosławnych i stał się siedzibą rusyfikacji, którą uprawiało duchowieństwo prawosławne za pomocą mniszek. W r. 1919 klasztor różanostocki wrócił do prawych właścicieli katolików. Obecnie w Różanymstoku owocną pracę duszpasterską i oświatową rozwijają O.O. Salezjanie. Cudowny obraz Matki Boskiej wywiozł duchowieństwo prawosławne w czasie wojny europejskiej. Podobno obraz znajduje się w okolicach Moskwy. Księża Salezjanie czynią starania, aby Matka Boska Różanostocka powróciła do swojej rezydencji. Żywo tą sprawą interesuje się Pan Prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki. Nie tracimy więc nadziei, że zabiegi będą uwieńczone pomyślnym wynikiem.

Majewo dekanatu sokólskiego. Kościół pod wezwaniem Opieki N. M. P. i św. Kazimierza. Budowę z kamienia rozpoczęto w r. 1908 i dotychczas jeszcze nie ukończono.

Janiny. Kościół pierwotny wybudowała ks. Teodora Sapieżyna, obecny wzniesiono po r. 1849.

Dolistów dekanatu knyszyńskiego. Kościół pod wezwaniem św. Wawrzyńca ufundowany staraniem ks. Dąbrówki w r. 1510, uposażony przez ks. Mikołaja Radziwiłła, a w r. 1791 wymurowany przez hetm. Izabelę Branicką.

Krasnybór. Kościół był erygowany w r. 1598 przez Adama Chreptowicza. Był tu klasztor O.O. Do-

minikanów. Gdy w r. 1825 wymarli ostatni zakon-
nicy, z funduszków klasztornych zbudowano kościół
filjalny w Sztabinie.

Nowy Dwór. Kościół pod wezwaniem św. Jana
Chrzcziciela ufundowany przez króla Aleksandra
w r. 1504, konsekrowany przez bisk. wil. Paca.

Zalesie. Kościół pod wezwaniem Matki Boskiej
Pocieszenia wymurowany w r. 1602 przez Hieronima
Wolłowicza i wyposażony przez biskupa wil. Eust.
Wolłowicza.

Siderka. Kościół pod wezwaniem Opatrzności
Boskiej wymurowany w r. 1825 przez Zawistow-
skiego. W r. 1850 był zabrany przez prawosławnych,
a w r. 1920 rewindykowany.

7144p

3000, /

Spis rzeczy.

	str.
Słowo wstępne	5
Kościół w Chodorowie	7
Kościół w Połominie	12
Kościół Suchowolski	14
Suchowola	17
Kościół parafij sąsiednich	22